

Cylchlythyr | Circular

Mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol mewn addysg uwch

Dyddiad: 02 Tachwedd 2023
Cyfeirnod: W23/29HE
At: Benaethiaid sefydliadau addysg uwch yng Nghymru
Ymateb erbyn: 02 Chwefror 2024
Cyswllt: Enw: Savanna Jones
Amanda Phillips
E-bost: savanna.jones@hefcw.ac.uk
amanda.phillips@hefcw.ac.uk

Mae'r canllawiau hyn yn darparu gwybodaeth ac yn gofyn am adroddiadau ar fynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol (VAWDASV) mewn addysg uwch. Rydym yn cydnabod bod trais, cam-drin ac aflonyddu'n effeithio ar bobl ni waeth beth fo'u rhywedd. Mae'r canllawiau hyn wedi'u fframio o ran trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol ond maent yn ystyried materion tebyg a chamau gweithredu i fynd i'r afael â hwy ni waeth sut y mae rhywun yn mynegi ei hunaniaeth.

Dyma ail gylchlythyr CCAUC ar drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol. Dylid darllen y cylchlythyr hwn ar y cyd â'r cylchlythyr cyntaf: [W20/39HE: Mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol mewn AU](#) a gyhoeddwyd ar 25 Tachwedd 2020.

Os oes angen y ddogfen hon arnoch
mewn fformat hygyrch arall,
anfonwch e-bost i info@hefcw.ac.uk.

Noddir gan
Lywodraeth Cymru
Sponsored by
Welsh Government

Cyflwyniad

1. Mae'r canllawiau hyn yn darparu gwybodaeth ac yn gofyn am adroddiadau ar fynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol (VAWDASV) mewn addysg uwch. Rydym yn cydnabod bod trais, cam-drin ac aflonyddu'n effeithio ar bobl ni waeth beth fo'u rhywedd ac y gall nodweddion croestoriadol, megis hil, ethnigrwydd a/neu rywedd greu systemau gwahaniaethu neu anfantais sy'n gorgyffwrdd ac sy'n gyd-ddibynnol.
2. Mae ein hasesiad o'r effaith wedi dangos bod menywod yn fwy tebygol o brofi cam-drin domestig a thrais rhywiol ac felly rydym wedi fframio'r canllawiau hyn o ran trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol. Fodd bynnag, bydd arfer a gwersi a fydd yn goleuo camau gweithredu i fynd i'r afael â thrais, cam-drin ac aflonyddu ar eu holl ffurfiau ac ni waeth sut y mae rhywun yn mynegi ei hunaniaeth. Mae'r canllawiau hyn wedi'u fframio o ran trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol ond maent yn ystyried materion tebyg a chamau gweithredu i fynd i'r afael â hwy ni waeth sut y mae rhywun yn mynegi ei hunaniaeth.
3. Dyma ail gylchlythyr CCAUC ar drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol. Dylid darllen y cylchlythyr hwn ar y cyd â'r cylchlythyr cyntaf: [W20/39HE: Mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol mewn AU](#), a gyhoeddwyd ar 25 Tachwedd 2020.
4. Mae'r canllawiau a'r cais am wybodaeth a geir yma:
 - yn ystyried [Strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol 2022-26](#) a'r [glasbrint](#) sy'n cyd-fynd â hi;
 - yn cyfrannu at waith parhaus gan ddarparwyr AU ar gynlluniau cydraddoldeb strategol, gyda chynlluniau newydd i gael eu cyhoeddi o fis Ebrill 2024, cynlluniau llesiant, iechyd ac iechyd meddwl, cynlluniau gwrth-hiliol, datblygiadau o ran profiad staff a myfyrwyr, polisïau cadw a llwyddiant staff a myfyrwyr, polisïau diogelu a phrosesau cysylltiedig¹;
 - wedi'u goleuo gan chwe chyhoeddiad [Universities UK](#)² yn y gyfres Changing the Culture; ac
 - yn ystyried [adroddiad](#) Estyn ar aflonyddu rhywiol rhwng cymheiriaid ymhlith dysgwyr 16-18 oed mewn addysg bellach.
5. Mae CCAUC yn aelod o ffrwd waith glasbrint Llywodraeth Cymru ar fannau cyhoeddus³. I hysbysu'r canllawiau yma rydym wedi cymryd cyngor gan Gynghorydd Cenedlaethol Trais yn Erbyn Menywod, Trais ar Sail Rhywedd, Cam-drin Domestig a Trais Rhywiol fel nodir yn [Neddf Trais yn Erbyn Menywod, Trais](#)

¹ Mae CCAUC wedi cyhoeddi canllawiau ar wahân mewn nifer o'r meysydd hyn y dylid eu hystyried hefyd ochr yn ochr â'r cylchlythyr hwn.

² [Changing the culture](#) 2016; [Changing the culture: directory of case studies](#) 2017; [Changing the culture: one year on](#) 2018; [Changing the culture: two years on](#) 2019; [Changing the culture: tackling staff-to-student sexual misconduct](#) 2022; [Changing the culture: sharing personal data in harassment cases](#) 2022.

³ Mae glasbrint Llywodraeth Cymru'n cael ei oleuo gan chwe ffrwd waith: comisiynu cynaliadwy ar draws ein systemau; anghenion plant a phobl ifanc; anghenion pobl hŷn; mynd i'r afael â chyflawni trais; aflonyddu yn y gweithle; aflonyddu ar sail rhyw mewn mannau cyhoeddus.

[ar Sail Rhywedd, Cam-drin Domestig a Trais Rhywiol \(Cymru\) 2015](#). Rydym yn parhau i weithio gyda Llywodraeth Cymru a phartneriaid eraill gan gynnwys Cymorth i Ferched Cymru i oleuo ein dealltwriaeth am y maes polisi hwn ac wrth i ni symud i mewn i'r Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil (CADY) a gweithredu mewn cyd-destun ôl-16.

Y cefndir a'r cyd-destun polisi

6. Diben y canllawiau hyn yw adeiladu ar y [canllawiau](#) a gyhoeddwyd gennym yn 2020 a dylid eu darllen ochr yn ochr â hwy. Ers y cyhoeddiad blaenorol ([W20/39HE](#)), mae pandemig Covid-19 wedi effeithio ar ymgeiswyr, staff a myfyrwyr mewn addysg uwch, wedi newid ffyrdd o fyw, gweithio, dysgu ac addysgu ac wedi newid rhai [ymddygiadau ac agweddau](#) mewn modd anffafriol. Mae'r canllawiau hyn yn parhau â'n ffocws ar addysg uwch ddiogel a chynhwysol ac yn ceisio sicrwydd ynghylch y cynnydd a wnaed gan brifysgolion ers 2020. Rydym yn disgwyl i ddarparwyr addysg uwch ystyried y cyhoeddiadau a'r adnoddau a nodir yn y canllawiau hyn ac y byddant, lle y bo angen, yn adolygu a diweddarau eu prosesau i adlewyrchu arfer da cyfredol. Wrth i ni symud tuag at sefydlu'r CADY byddwn yn ystyried gwersi o addysg bellach ac uwch i oleuo datblygiadau polisi yn y dyfodol.
7. Mae [Strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol 2022-26](#) a'r [glasbrint](#) sy'n cyd-fynd â hi yn cynnwys blaenoriaethau newydd mewn perthynas â menywod yn y gweithle ac ar y stryd, yn ogystal ag yn y cartref.
8. Ym mis Chwefror 2022, fe gynhaliom ni seminar cyfnewid gwybodaeth ar fynd i'r afael â thrais, cam-drin a thrais rhywiol lle cyflwynodd Llywodraeth Cymru ei safbwynt strategol a lle gwnaeth [Iechyd Cyhoeddus Cymru](#), [Cymorth i Ferched Cymru](#) a [BAWSO](#) hyrwyddo ymgyrchoedd a oedd yn berthnasol i addysg uwch, gan gynnwys hyfforddiant ar gyfer gwylwyr. Rydym yn bwriadu parhau i weithio mewn partneriaeth gyda phartneriaid allweddol, gan gynnwys darparwyr addysg ôl-16.
9. Yn 2023, fe gyhoeddodd ni gylchlythyr W23/06HE [Addysg uwch ddiogel a chynhwysol](#) sy'n cynnwys ystyriaeth i groestoriadedd. Mae'r cylchlythyr yn cyfeirio at gefnogi llesiant ac iechyd, gan gynnwys iechyd meddwl, yn ogystal â mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol a gwrth-hiliaeth. Mae'r holl brifysgolion yng Nghymru wedi ymrwymo i ennill siarter cydraddoldeb hiliol erbyn 2025. I wneud cynnydd yn gyflym tuag at fynd i'r afael â gwrth-hiliaeth ac ennill y siarter cydraddoldeb hiliol, rydym wedi dyrannu £1m y flwyddyn, gyda chyllid cyfatebol yn cael ei ddarparu gan brifysgolion i'r un lefel. Dechreuodd y cyllid hwn yn 2021/22 ac rydym wedi ymrwymo i'w ddarparu tan ddiwedd 2024/25, yn amodol ar ailddatgan y gyllideb hon gan y CADY.
10. Fe wnaeth adroddiad Pwyllgor Menywod a Chydraddoldebau Senedd y DU, [Attitudes towards women and girls in educational settings, a gyhoeddwyd ym mis Gorffennaf 2023](#), nodi bod myfyrwyr benywaidd yn profi lefelau uchel o aflonyddu rhywiol a thrais rhywiol, ar ac oddi ar gampysau prifysgolion. Argymhellodd yr

adroddiad y dylai rhaglenni ymyrryd seiliedig-ar-dystiolaeth ar gyfer gwylwyr gael eu gwneud yn orfodol i'r holl fyfyrwyr ar eu blwyddyn gyntaf a bod rhaid gwahardd gallu prifysgolion i ddefnyddio cytundebau peidio â datgelu i dawelu dioddefwyr aflonyddu a thrais rhywiol. Caiff y canfyddiadau a'r argymhellion eu nodi ar dudalennau 33-36 yn yr adroddiad.

11. Mae'r holl brifysgolion yng Nghymru wedi cyhoeddi [datganiad ar y cyd](#) yn cadarnhau na fyddant yn defnyddio cytundebau peidio â datgelu mewn achosion o aflonyddu neu gam-drin rhywiol ar gyfer staff a myfyrwyr.
12. Bydd y CADY yn cael ei sefydlu ar 1 Ebrill 2024. Mae dyletswydd strategol ar y CADY i hybu cyfle cyfartal mewn addysg ôl-16 a bydd yn cyflwyno amod cofrestru sy'n gysylltiedig â lles myfyrwyr.

Diffinio trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol

13. Mae trais yn erbyn menywod a merched yn cynnwys cam-drin domestig; treisio a thrais rhywiol; stelcian; priodas dan orfod; trais ar sail anrhydedd; anffurfio organau cenhedlu benywod (FGM); masnachu mewn menywod a chamfanteisio'n rhywiol gan gynnwys trwy'r diwydiant rhyw; ac aflonyddu rhywiol mewn bywyd gwaith a chyhoeddus. Rydym yn ymwybodol nad oes cytundeb cyffredinol ar ddiffiniadau o dermau o'r fath a all fod yn her ar gyfer adrodd, datblygu polisi a hyrwyddo cymorth ar gyfer y rhai sy'n profi trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol.
14. Rydym yn cydnabod bod trais, cam-drin domestig a thrais rhywiol yn effeithio ar bawb, gan gynnwys plant, teulu a ffrindiau. Mae plant sy'n gweld, yn clywed neu'n profi effeithiau cam-drin domestig yn oroeswyr yn eu rhinwedd eu hunain. Mae trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol yn effeithio ar bob agwedd ar fywydau pobl, gan gynnwys dysgu, gweithio, cydnerthedd ehangach, llesiant ac iechyd meddwl.
15. Ceir crynodeb o ddiffiniadau yn **Atodiad A**, yr ydym wedi cyhoeddi rhai ohonynt yn flaenorol. Rydym wedi ceisio cyngor ar y diffiniadau hyn gan Cymorth i Ferched Cymru.

Data a thystiolaeth a oleudd ein canllawiau

16. Mae ein dadansoddiad ni o ddata a thystiolaeth yn nodi ei bod yn fwy tebygol y bydd trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol yn effeithio'n uniongyrchol ar rai grwpiau o unigolion.
17. Mae data⁴ yn dangos y canlynol:
 - mae menywod 16 i 24 oed yn fwy tebygol o fod yn ddioddefwyr cam-drin domestig nag unrhyw grŵp oedran arall;

⁴ [Y Swyddfa Ystadegau Gwladol](#)

- myfyrwyr amser llawn (7.7%) sydd fwyaf tebygol o brofi cam-drin domestig o'i gymharu ag unrhyw alwedigaeth arall;
 - mae 17% (un ymhob chwech o bobl) 18 i 27 oed wedi dioddef cam-drin domestig gan bartner;
 - mae Pobl Dduon, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig eraill a phobl LHDTC+ (17%) yn fwy tebygol na phobl Wyn (11%) o ddioddef cam-drin domestig gan bartner; ac
 - fe wnaeth un ymhob saith (15%) o bobl anabl LHDTC+ ddioddef cam-drin domestig yn y flwyddyn ddiwethaf.
18. Mae ymchwil yn awgrymu nad oes gan 98.5% o brifysgolion y DU strategaethau cam-drin domestig.⁵ Yn gysylltiedig â hynny, canfu'r adroddiad [Higher Education After #MeToo](#) a gyhoeddwyd ym mis Mai 2023 gan y 1752 group fod gwahaniaethau sylweddol rhwng sut yr oedd gwahanol brifysgolion yn ymdrin â thrais ac aflonyddu ar sail rhywedd a sut yr ymdrinnid â hysbysiadau.
19. Ym mis Mehefin 2023, cyhoeddodd Swyddfa'r Dyfarnwr Annibynnol (OIA) [ddatganiad](#) mewn ymateb i'r adroddiad Higher Education After #MeToo. Cyhoeddodd Swyddfa'r Dyfarnwr Annibynnol [gynodebau o achosion](#) hefyd i ddangos y mathau o gwynion y maent wedi'u cael, gan nodi bod cwynion sy'n ymwneud â chamymddwyn ac aflonyddu rhywiol wedi codi ychydig dros y blynyddoedd diwethaf.

Beth sydd wedi newid ers ein canllawiau diwethaf?

20. Ers ein canllawiau diwethaf, mae adroddiadau ac adnoddau newydd wedi cael eu cyhoeddi. Mae ein canllawiau'n ystyried y cyhoeddiadau hyn, gan gynnwys fel y maent yn ymateb i effaith barhaus pandemig Covid-19.

Canllawiau, ymchwil ac ymgyrchoedd diweddar

21. Mae Universities UK wedi cyhoeddi canllawiau ychwanegol, gan gynnwys argymhellion:
- [Changing the culture: tackling staff-to-student sexual misconduct](#) - Canllaw strategol i gefnogi is-gangellorion a chyrrff llywodraethu. Mae'n darparu crynodeb o'r broblem ac argymhellion strategol, lefel uchel (2022);
 - [Changing the culture: sharing personal data in harassment cases](#) – Canllaw strategol ac ymarferol i helpu prifysgolion i ddeall ffyrdd ymarferol o rannu data pan fo'n briodol gwneud hynny (2022).
22. Nododd yr adroddiad [Harmful Traditional Practices in the Workplace](#) – canllawiau arfer gorau gan Brifysgol Canol Sir Gaerhirfryn – fod y pandemig wedi newid y ffordd y mae addysg uwch yn gweithredu, gan effeithio ar y ffordd y gall prifysgolion gefnogi dioddefwyr cam-drin domestig o blith y staff a myfyrwyr sy'n

⁵ [HARM Network, \(2021\) Domestic Abuse Policy Guidance for Universities, Prifysgol Canol Sir Gaerhirfryn.](#)

gweithio neu'n dysgu o bell ac ar-lein".⁶ Mae'r canllawiau'n amlygu ystyriaethau ac yn darparu argymhellion sy'n canolbwyntio ar dri maes: yr amgylchedd, addysg a grymuso.

23. Mae tystiolaeth mewn adroddiadau ar wersi o [ysgolion](#) a [cholegau](#) yn dynodi bod ymddygiad sy'n gysylltiedig â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol, gan gynnwys ymddygiad y gellir ei reoli trwy ymyriadau cynnar, wedi gwaethygu ers y pandemig.⁷ Mae'n debygol y bydd hyn yn dwyn goblygiadau ar gyfer pontio i addysg uwch.
24. Mae adroddiad thematig Estyn [Aflonyddu rhywiol rhwng cyfoedion ymhlith dysgwyr 16 i 18 oed mewn addysg bellach](#) yn nodi saith argymhelliad, y mae pump ohonynt yn rhai i golegau, a dau yn rhai i Lywodraeth Cymru. Mae'r argymhellion yn annog colegau i:
 - i. sicrhau bod pob dysgwr yn elwa ar gyfleoedd i gymryd rhan mewn gweithgareddau dysgu a thrafodaethau yn ymwneud â ffurfio a chynnal perthnasoedd iach;
 - ii. datblygu strategaethau i atal a mynd i'r afael ag agweddau a diwylliannau misogynistaidd sy'n datblygu ymhlith grwpiau o ddysgwyr;
 - iii. sicrhau bod yr holl aelodau staff perthnasol yn ymgymryd â dysgu proffesiynol sy'n eu galluogi i nodi ac ymateb yn hyderus i aflonyddu rhywiol, yn ogystal â helpu dysgwyr i ddatblygu eu dealltwriaeth o berthnasoedd iach;
 - iv. sicrhau bod pob dysgwr yn teimlo'n ddiogel ac yn gyfforddus ym mhob ardal o adeiladau, tir, mannau rhithiol a thrafnidiaeth y coleg; a
 - v. chofnodi, categoraiddio a dadansoddi achosion o aflonyddu, ymosodiadau a cham-drin rhywiol mewn ffordd gyson sy'n galluogi arweinwyr i nodi tueddiadau a chymryd camau priodol i ymateb iddynt.
25. Er mai i golegau y mae'r argymhellion hyn, mae sawl agwedd yn berthnasol i arfer a phrosesau mewn addysg uwch hefyd. Bydd dyletswydd statudol ar y CADY i hybu cyfle cyfartal ar draws y sector addysg ôl-16. Bydd cyfleoedd newydd i rannu gwersi perthnasol ar draws gwahanol rannau o'r system ôl-16.
26. Mae'r Swyddfa Fyfyrrwyr wedi lansio [arolwg peilot](#) ar gyffredinrwydd camymddwyn rhywiol mewn darparwyr addysg uwch yn [Lloegr](#). Mae hyn yn dilyn adolygiad i ganfod i ba raddau yr oedd yn gallu sicrhau y cydymffurfir â'i [Datganiad o Ddisgwyliadau](#) ac ymgynghoriad ar ddull newydd o reoleiddio aflonyddu a chamymddwyn rhywiol.
27. Cyhoeddodd Universities UK dempled ar gyfer [Arolwg y Prosiect Peilot Trais yn y Brifysgol](#). Efallai y bydd prifysgolion yn dymuno ystyried yr arolwg hwn fel enghraifft o sut i goladu gwybodaeth.

⁶ Khan, R. a Hall, B. (2020). Harmful Traditional Practices in the Workplace. Guidance for Best Practice. HARM, UCLan, Y DU

⁷ [Ataliol, amddiffynnol a chadarnhaol: Sut all dull ysgol gyfan Cymru o ymdrin ag addysg perthnasoedd a rhywioldeb statudol gefnogi ysgolion.](#)
["We're educating ourselves" selected findings from new NSPCC research into what, how and where young people are learning about relationships, sex and sexuality \(2023\).](#)

28. Cynhaliodd ymgyrch [lawn](#) Llywodraeth Cymru arolwg gyda chyfanswm o 505 o ddynion (rhwng 18 a 54 oed). Roedd 75% o ddynion yn meddwl bod Cymru'n lle diogel i fod yn fenyw ac roedd 39% o ddynion yn credu bod ymdrechion i gyflawni cydraddoldeb i fenywod wedi arwain at wahaniaethu yn erbyn dynion. Fodd bynnag, nid oedd llawer yn deall y termau a'r diffiniadau mewn perthynas â thrais ar sail rhywedd. Roedd y dystiolaeth yn awgrymu bod datgysylltiad rhwng realiti a chanfyddiad. Dywedodd Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol Llywodraeth Cymru, Jane Hutt, fod yr [ymgyrch](#) lawn "yn bwysig iawn gan bod casineb at fenywod, rhywiaeth, trais yn erbyn menywod – a cham-drin domestig, yn y newyddion bob dydd a bod pobl yn siarad am hyn fel epidemig. Mae'n drist dweud yn yr oes sydd ohoni bod dynion iau yn dal i beidio â chydabod bod menywod, menywod ifainc a menywod o bob grŵp oedran mewn gwirionedd yn dal i ddioddef lefelau annerbyniol o drais ac aflonyddu rhywiol".

Adnoddau

29. Caiff adnoddau a gyhoeddwyd yn ddiweddar i ategu'r gwaith hwn eu disgrifio yn **Atodiad B**.

Adolygu cynnydd o ran mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod, cam-drin a thrais rhywiol mewn addysg uwch a rhannu arfer

30. I adolygu cynnydd o ran mynd i'r afael â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol yn erbyn staff a myfyrwyr, yn ogystal â thrais, cam-drin ac aflonyddu ni waeth beth fo hunaniaeth y dioddefwr rydym yn gofyn i brifysgolion ddarparu adroddiadau i ni. Wedyn byddwn yn defnyddio'r wybodaeth hon i:
- ddangos tystiolaeth o gynnydd tuag at sicrhau addysg uwch ddiogel a chynhwysol;
 - rhannu arfer diddorol;
 - adrodd wrth Lywodraeth Cymru ar gyfraniad addysg uwch at y strategaeth a'r glasbrint Trais yn erbyn Menywod;
 - goleuo ein dealltwriaeth am safbwyntiau prifysgolion yn erbyn [Aflonyddu rhywiol rhwng cymheiriaid ymhlith dysgwyr 16 i 18 oed mewn addysg bellach](#);
 - goleuo ein datblygiadau polisi wrth i ni symud i mewn i'r CADY.
31. Rydym yn nodi ein gofynion adrodd yn **Atodiad C**.
32. Os oes gwybodaeth benodol y byddwch yn ei darparu i ni nad ydych yn dymuno i ni ei rhannu'n fwy eang rhwch wybod i ni os gwelwch yn dda. Darparwch wybodaeth am astudiaethau achos sy'n ymwneud â gwasanaethau neu weithgareddau yn unig ac nid unigolion os gwelwch yn dda.

Amserlen

33. Anfonwch eich ymatebion at Amanda Phillips (amanda.phillips@hefcw.ac.uk) erbyn **dydd Gwener, 2 Chwefror 2024**.

Rhagor o wybodaeth

34. I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â Savanna Jones (savanna.jones@hefcw.ac.uk).

Asesu effaith ein polisiâu

35. Rydym wedi cynnal ymarfer sgrinio asesu'r effaith i helpu i ddiogelu rhag gwahaniaethu ac i hybu cydraddoldeb. Rydym yn disgwyl y bydd effaith gadarnhaol ar yr holl nodweddion gwarchoddedig, yn fwyaf nodedig lle mae hyn yn croestorri â hil, anabledd a chyfeiriadedd rhywiol. Cydnabu ein hasesiad o'r effaith fod angen adnoddau pellach trwy gyfrwng y Gymraeg. Byddwn yn cydweithio'n agos gyda phrifysgolion i sicrhau, lle darperir hyfforddiant, ei fod ar gael yn ddwyieithog.
36. Fe wnaethom ystyried effaith polisiâu ar y Gymraeg, a darpariaeth Gymraeg yn y sector AU yng Nghymru ac effeithiau posibl tuag at y nodau yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 gan gynnwys ein Hamcanion Llesiant. Fe wnaethom nodi bod yr ymgyrch lawn gan Lywodraeth Cymru a hyrwyddir yn y canllawiau hyn ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg. Dylai prifysgolion ystyried anghenion myfyrwyr fel y maent yn ymwneud ag ieithoedd eraill hefyd. Cysylltwch ag equality@hefcw.ac.uk i gael rhagor o wybodaeth am asesiadau o'r effaith.

Atodiad A

Diffinio trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol.

Rydym wedi ychwanegu peth terminoleg newydd at y canllawiau hyn. Rydym wedi dyfynnu ffynhonnell y diffiniadau a ddefnyddir. Rydym yn derbyn y gall fod diffiniadau eraill, tebyg a ddefnyddir.

Mae terminoleg newydd y cyfeirir ati yn y canllawiau hyn yn cynnwys:

- **Aflonyddu rhywiol:** unrhyw ymddygiad rhywiol dieisiau sy'n gwneud i rywun deimlo'n ofidus, yn ofnus, wedi'u tramgwyddo neu wedi'u bychanu, neu sydd wedi'i fwriadu i wneud iddynt deimlo felly ([Elusen Brook](#)).
- **Camfanteisio rhywiol:** pan fo rhywun yn cael eu cymell, eu gorfodi neu eu defnyddio i gymryd rhan mewn gweithgareddau rhywiol gan drydydd parti, neu allan o anghenraid i ariannu anghenion sylfaenol. Adwaenir hyn hefyd fel 'rhyw er mwyn goroesi' ac mae'n cynnwys cytundebau 'rhyw yn lle rhent'. Gall y math yma o gamfanteisio ddigwydd mewn nifer o amgylcheddau gan gynnwys ar y stryd, ar-lein neu mewn parlyrau. Fel arfer mae gan gyflawnwyr rym dros eu dioddefwyr, oherwydd oedran, rhywedd, hunaniaeth rywiol, cryfder corfforol, neu statws. Mewn nifer o achosion, bydd cyflawnwyr yn paratoi dioddefwyr/goroeswyr at ddibenion rhyw ([Cymorth i Ferched Cymru](#)). Mae enghreifftiau o sut y gellir camfanteisio'n rhywiol ar oedolion yn cynnwys:
 - cael eu cymell neu eu gorfodi i wneud gwaith rhyw gan drydydd parti megis partner ([Cymorth i Ferched Cymru](#));
 - cael eu cymell neu eu gorfodi i gymryd rhan mewn gwasanaethau rhyw trafodiadol i ariannu anghenion sylfaenol megis bwyd neu lety (y cyfeirir ato'n aml fel 'rhyw er mwyn goroesi' a threfniadau 'rhyw yn lle rhent') ([Cymorth i Ferched Cymru](#));
 - teimlo nad ydynt yn gallu mynd ar drywydd dewisiadau eraill oherwydd anfanteision lluosog megis tlodi a chamddefnyddio sylweddau ([Cymorth i Ferched Cymru](#)).
- **Caethwasiaeth fodern:** mae'n cynnwys pob math o gaethwasiaeth, masnachu pobl a chamfanteisio (y [Swyddfa Ystadegau Gwladol](#)).

Fel a nodwyd yn y canllawiau a gyhoeddwyd gennym yn 2020, fe wnaeth [Strategaeth Llywodraeth Cymru ar Drais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol 2016-21](#) nodi'r diffiniadau canlynol:

- Mae **trais yn erbyn menywod a merched** yn cynnwys (ymhlith pethau eraill):
 - trais corfforol, rhywiol a seicolegol sy'n digwydd yn y teulu (gan gynnwys plant a phobl ifanc), o fewn y gymuned gyffredinol neu mewn cyd-destunau penodol megis addysg uwch, gan gynnwys cam-drin domestig, treisio a llosgach;
 - aflonyddu rhywiol, bwlio a dychrynu mewn unrhyw fan cyhoeddus neu breifat, gan gynnwys gwaith;
 - camfanteisio rhywiol masnachol, gan gynnwys puteindra, dawnsio glin, stripio, pornograffi a masnachu mewn menywod;

- cam-drin plant yn rhywiol, gan gynnwys cam-drin rhywiol yn y teulu, camfanteisio'n rhywiol ar blant a cham-drin ar-lein.
- **Trais a cham-drin domestig:** unrhyw ddigwyddiad neu batrwm o ddigwyddiadau rheolaethol, gorfodaethol neu fygythiol, trais neu gam-drin rhwng pobl 16 oed a throsodd sydd, neu a fu, yn bartneriaid agos neu aelodau o'r teulu, ni waeth beth fo'u rhywedd na'u rhywioldeb. Gall hyn gwmpasu, ymhlith eraill, y mathau canlynol o gam-drin:
 - seicolegol;
 - corfforol;
 - rhywiol;
 - ariannol; ac
 - emosïynol.
- Diffinnir **ymddygiad rheolaethol** fel ystod o weithredoedd sydd wedi'u bwriadu i wneud rhywun yn israddol a/neu'n ddibynnol trwy:
 - eu hynysu oddi wrth ffynonellau cymorth;
 - camfanteisio ar eu hadnoddau a'u galluoedd er mantais bersonol;
 - eu hamddifadu o'r moddion y mae eu hangen i fod yn annibynnol, gwrthsefyll a dianc;
 - rheoli eu hymddygiad pob dydd.
- Diffinnir **ymddygiad gorfodaethol** fel gweithred neu batrwm o weithredoedd o ymosod, bygythiadau, bychanu a dychrynu neu gam-drin o fath arall a ddefnyddir i niweidio, cosbi neu ddychryn dioddefwr.
- Mae **trais ar sail anrhydedd** yn cynnwys, ymhlith pethau eraill: trais sy'n gysylltiedig â gwaddol, anffurfio organau cenhedlu benywod, priodas dan orfod a phriodas plant, a throseddau 'anrhydedd'.

Atodiad B

Adnoddau

- Mae [Pecyn Cymorth The Intervention Initiative](#) yn adnodd rhad-ac-am-ddim sy'n cynnwys pecyn cymorth addysgiadol i atal gorfodaeth rywiol a cham-drin domestig. Fe'i crëwyd gan [Brifysgol Gorllewin Lloegr](#) ac fe'i cyllidwyd gan [Public Health England](#).
- Mae [Meic Cymru](#) yn darparu gwybodaeth, cyngor ac eiriolaeth i blant a phobl ifanc ledled Cymru mewn perthynas â thorri'r distawrwydd ynghylch cam-drin a thrais rhywiol. Mae hefyd yn darparu porth ar-lein lle gall pobl gael cymorth mewn man diogel.
- Mae [Student Space](#), y plattform iechyd meddwl ar-lein y mae CCAUC wedi ei gyd-gyllido gyda'r Swyddfa Fyfyrrwyr ers 2020, yn darparu hyfforddiant ar-lein ar gyfer myfyrrwyr LHDTTC+ ar ddiogelwch a cham-drin. Mae'r sesiynau, a gaiff eu rhedeg gan [Galop](#), yn cynnwys gweithdai ar dri thestun: troseddau casineb yn erbyn pobl LHDTTC+, cam-drin a thrais o fewn perthnasoedd rhwng pobl LHDTTC+ a therapi trosi.
- Mae [Podlediad Cymunedau Mwy Diogel](#) yn amlygu'r ffyrdd mwyaf effeithiol o fynd i'r afael ag ymddygiadau niweidiol gan gynnwys fel y mae hyn yn berthnasol i gaethwasiaeth fodern a chamfanteisio, trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol a diogelu ac ymyrryd yn gynnar.
- Mae [Halo project](#) yn gweithio mewn cydweithrediad gyda phrifysgolion i ddarparu profiad gwaith a hyfforddiant ar gyfer myfyrrwyr (myfyrrwyr y gyfraith yn bennaf) i gynyddu eu gwybodaeth am faterion trais ar sail rhywedd.
- Mae llinell gymorth [Byw Heb Ofn](#) Cymorth i Ferched Cymru yn llinell gymorth 24/7 a all gefnogi pobl yn eu dewis iaith. Yn ogystal â rhoi cymorth i ddiodefwrwr/goroeswyr, mae'r llinell gymorth hefyd yn croesawu galwadau ffôn gan weithwyr proffesiynol sy'n ceisio cyngor ar ddiogelu. Mae gwybodaeth ar gael yn Gymraeg.
- Mae'r llinell gymorth [Dyn](#) ar gyfer dynion yn rhoi gwybodaeth a chyngor i ddynion Heterorywiol, Hoyw, Deurywiol a Thrawsrywiol sy'n profi trais a cham-drin domestig gan bartner. Mae gwybodaeth ar gael yn Gymraeg.
- Mae gwefan [Dewis Cymru](#) yn beiriant chwilio o adnoddau a gwasanaethau sydd ar gael ledled Cymru. Mae'r wefan yn cael ei diweddarau'n barhaus pan fo gwasanaethau newydd ar gael. Mae gwybodaeth ar gael yn ddwyieithog.
- Mae ymgyrch [lawn](#) Llywodraeth Cymru'n rhoi gwybodaeth, cyngor ac arweiniad.
- Mae [Iechyd Meddwl A-Z | MYF](#) sydd ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg yn darparu gwybodaeth am anhwylder straen wedi trawma yn dilyn digwyddiadau difrifol fel treisio.